



# Natuurpunt Voorkeempen

Driemaandelijks tijdschrift - Jaargang 22 nr. 87 juli-augustus-september 2023

**BONTE KLEPPER JARIG**

**VOORJAARSPLANTEN IN DE KLUIS**

**HOE ZAG 'ONZE NATUUR' ER OORSPRONKELIJK  
UIT?**

[www.natuurpuntvoorkeempen.be](http://www.natuurpuntvoorkeempen.be)



## Een wolf maakt de lente niet

Hallo natuurvrienden,

Begin mei had ik het genoeg om onze vogelwerkgroep te vergezellen naar Extremadura, een dunbevolkte streek in centraal Spanje met veel natuurschoon. Ik heb daar veel bijgeleerd over gieren, wouwen, keizerarenden en tal van andere roofvogels. Wat mij evenzeer bijbleef is hoeveel vogels er doodgewoon onder je raam zitten te zingen. Je vindt er overal soorten die hier vroeger ook heel algemeen waren, maar waar wij nu naar op zoek moeten gaan. Wat dacht je van nachtegalen, wielewalen, koekoeken, leeuweriken, huiszwaluwen, of zelfs huismussen?

De reden daarvoor hoef je niet ver te zoeken. In die streek bedrijft men nog een type van landbouw dat in harmonie is met de natuur. Koeien hebben de vrije loop over uitgestrekte boomweiden met steen- en kurkeiken waaronder ze kunnen schuilen tegen de hitte. Bij ons komt een koe nog amper uit de stal en vind je overal steriele maïsakkers waarin geen natuurlijk leven mogelijk is.

Nee, we mogen ons niet in slaap laten wiegen door hoeraberichten over de terugkeer van grote diersoorten in onze streek, hoe fijn dat nieuws ook is. De wolf maakt de lente voor het natuurherstel nog niet. De natuur in Vlaanderen krijgt de slechtste score van heel Europa. De helft van de beschermde bossen is niet in goede doen. Insecten verdwijnen aan hoog tempo en als gevolg daarvan hebben insecteneters zoals vogels het ook moeilijk. De biodiversiteit blijft zo jaar na jaar achteruitgaan.

Nochtans kunnen we het tij nog keren. Europa wil met zijn nieuwe natuurherstelwet de beschadigde ecosystemen herstellen en de natuur terugbrengen. De wet legt daartoe doelstellingen en verplichtingen op, maar je voelt onze beleidsmakers al achteruitdeinzen. Vlaanderen vraagt alvast om bijsturingen. 2024 wordt een belangrijk verkiezingsjaar. De komende maanden gaan we met onze afdeling voorstellen voor natuurherstel voorleggen aan de lokale kandidaten. Kandidaten die nadien om uw stem zullen vragen.

Intussen hebben we na een fris en nat voorjaar toch een zonnig intermezzo gekregen. De zomer kondigt zich aan. Geniet ervan met volle teugen.

Peter



Peter Keustersmans



## Inhoud

Activiteitenkalender	3
Bonte Klepper: 30 jaar + 1 !	4
Typerende planten in en om De Kluis 23 april 2023	9
Hoe zag 'onze natuur' er oorspronkelijk uit?	12
Van alles wat...	18
De Welvaart herleeft	20
Vogelreisverslag Extremadura mei 2023	22
Natuur.cultuur - Johan Truyen	24
Wilde kardinaalsmuts	25
Vrijwilligersopleiding - cursus beleidsverkkenner	26

*Natuurpunt Voorkempen is het driemaandelijks tijdschrift van de gelijknamige afdeling van Natuurpunt. Verschijnt op 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober.*

*Werkten mee aan dit nummer: Stanny Correwyn, Frieda De Ruysser, Walter d'Hertefelt, Eddy D'Huyvetter, Jos Janssen, Peter Keustermans, Guy Laurijssens, Paul Stryckers, Marnix Thibaut, Gaby Thijs, Johan Truyen, Dirk Vanschoonbeek, Erika Vergauts.*

*Eindredactie en verantwoordelijke uitgever: Paul Stryckers.*

**Voorzitter Natuurpunt Voorkempen:** Peter Keustermans, 0475/58 69 18,  
[peter\\_Keustermans@telenet.be](mailto:peter_Keustermans@telenet.be)

**Ondervoorzitter en penningmeester:** Walter d'Hertefelt, 0478/65 90 10,  
[walter.dhertefelt@gmail.com](mailto:walter.dhertefelt@gmail.com)

**Secretariaat en ledenadministratie:** Dirk Vanschoonbeek, 0477/65 50 91,  
[dirk.vanschoonbeek.2390@gmail.com](mailto:dirk.vanschoonbeek.2390@gmail.com)

**Voorzitter Kern Zoersel;** Paul Stryckers, 0475/53 37 53, [stryckers.mertens@skynet.be](mailto:stryckers.mertens@skynet.be)

**De overige bestuursleden en de gebiedsverantwoordelijken (conservators) vind je op onze website [natuurpuntvoorkempen.be](http://natuurpuntvoorkempen.be)**

**Foto voorpagina:** het ven van de Bonte Klepper (foto Jos Janssen) Lees het artikel vanaf p. 4.

[www.natuurpuntvoorkempen.be](http://www.natuurpuntvoorkempen.be)  
Afdeling: BE80 7512 0545 9477  
Kern Zoersel: BE69 7512 0545 9578





## Activiteitenkalender

### JULI

vr 14	22 - 0.30 u	Nachtvlinderavond - Hegte Heide
-------	-------------	---------------------------------

### AUGUSTUS

zo 06	14 - 16.30 u	Landschapswandeling - Hegte Heide
-------	--------------	-----------------------------------

za 19	14 - 16.30 u	Kriebelbeestjes kijken - Bonte Klepper
-------	--------------	--

di 22	19.30 - 22.15 u	Start cursus waadvogels/steltlopers - Oude pastorie Westmalle
-------	--------------------	---

vr 25	19 - 23.30 u	Nacht van de vleermuis - Monnikenheide Spectrum
-------	--------------	---

### SEPTEMBER

zo 03	10 - 18 u	De Welvaart herleeft!
-------	-----------	-----------------------

zo 17	8 - 19 u	Daguitstap steltlopers - Zeeland
-------	----------	----------------------------------

**Z**  
LABEL  
■ **ZOERSEL**

Voor meer details raadpleeg de activiteitenkalender die je bij dit nummer vindt. Voor onvoorziene wijzigingen of aanvullende gegevens raadpleeg onze website en abonneer je op onze maandelijkse nieuwsbrief. Zo beschik je steeds over de meest recente en volledige informatie.

## Aankoop van natuurreservaten: Projectnummers Natuurpunt Voorkempen

Steun de aankoop van onze natuurgebieden op rekeningnummer **BE56 2930 2120 7588** van Natuurpunt uzv, Coxiestraat 11 te 2800 Mechelen. Vermeld dat het om een gift gaat met het projectnummer:

Afdeling Voorkempen	3794
Vallei van de Delfte Beek	7720
Schijnvallei Zoersel	7798
Bonte Klepper	7106
Hegte Heyde	7758
Heiblok (Zoerselbos)	7719
Marbelenuen	7211

## Bonte Klepper: 30 jaar +1 !



Paul Stryckers

*De tijd vliegt en met de steeds goed gevulde activiteitenkalender van onze afdeling kan het gebeuren dat er wel eens iets over het hoofd wordt gezien. Dat was vorig jaar het geval, toen één van onze oudste en mooiste natuurgebieden 30 kaarsjes mocht uitblazen. De conservator van de Bonte Klepper*

### **Eddy D'Huyvetter**

*vertelt hoe het ooit begon en voor welke uitdagingen het gebied nog staat.*

#### **Verjaardagstaart**

Augustus 2022: mail van Theo van den Oeltelaar, de schenker van dit natuurgebied. Of ik me er als conservator van bewust ben dat we dat jaar de 30<sup>ste</sup> verjaardag vieren van de start van ons natuurgebied de 'Bonte Klepper'? Euh... duidelijk even niet opgelet. Administratie is nooit echt mijn ding geweest. We spreken af dat Guy Laurijsens en ik op 23 september op bezoek komen. Ik zorg voor de taart want toevallig verjaar ik dan. We hebben het die dag -hoe kan het ook anders- over de 'Bonte Klepper' en hoe het reservaat sinds de aankoop is geëvolueerd.

#### **Hoe het begon**

In de jaren zeventig van de vorige eeuw werd het grootste deel van het domein van de voormalige steenfabriek De Volharding (ca. 75 ha) verworven door de Vlaamse Overheid, het toenmalige Waters en Bossen, thans Agentschap voor Natuur en Bos. Rond de steenfabriek zelf bleef nog een kern over waar tot de sluiting klei werd gewonnen uit de put die nu de grote vijver van de Bonte Klepper vormt. Dat gedeelte ging bij de uiteindelijke vereffening van de steenfabriek echter niet mee over naar het toenmalige Waters en Bossen, maar kwam terecht in private handen.



Het oostelijk deel met de steenovens kwam in bezit van de heer Van Roeij (nog steeds onze buurman). Het terrein van de huidige 'Bonte Klepper' werd gekocht door een avonturier die in navolging van de zogenaamde 'afvalbaronnen' die de kleiputten tussen Oostmalle en Sint Lenaarts hadden aangekocht, de hoop koesterde net als zij op slinkse wijze veel geld te kunnen verdienen met het illegaal dumpen van afval in de voormalige ontginningsputten. Via een constructie met een Nederlandse handlangster was reeds een begin gemaakt met het storten van uit Nederland afkomstig afval. Door ingrijpen van de gemeente Rijkvorsel - onder druk van de publieke opinie - werd gelukkig snel een einde aan deze praktijk gemaakt. Daardoor bleef het stort beperkt tot wat nu het rietveld is links van de toegangspoort van het gebied. Om aanspraken op sanering te ontlopen werd het stortterrein overgedragen aan een Nederlandse vennootschap die later geruisloos werd opgedoekt. Het zou later voor veel belastinggeld worden opgeruimd door OVAM, onze overheid dus: baten voor de privé, kosten voor ons allemaal.

De rest van het gebied werd -gelukkig- aan zijn lot overgelaten, behalve dat er zo nu en dan gejaagd werd en dat het nu nog aanwezige hutje gebouwd werd voor verblijfsrecreatie. Na het noodlottig overlijden van de eigenaar zette zijn weduwe het gebied in de verkoop. Theo van den Oetelaar las in de krant een advertentie waarin het te koop werd aangeboden om te worden uitgebaat als jachtterrein of om als recreatiegebied te dienen. Hij vroeg zich af of dit hetzelfde gebied was dat hij in het kurkdrome jaar 1976 bij een bezoek aan de steenfabriek gezien had toen het waterpeil in de vijver net als in 2022 ook extreem laag stond. De dag nadat hij de advertentie gezien had ging Theo er eens een kijkje nemen en zijn vermoeden

bleek te kloppen. Bij zijn verkenning van het gebied zag hij dat de vijver nu rijkelijk met water gevuld was (net zoals dit jaar trouwens!). Ernaast was, waar nu het mooie ven ligt, een moerassig terrein aanwezig waardoor een dijkje liep met daarop een vervallen schuilhutje dat klaarblijkelijk voor de jacht gebruikt was. Verder vond hij overal restjes dophei tussen het pijpenstrootje en de pitrus. Ook stond er een groepje knoestige vliegdennen, dankzij hun grillige vormen Theo's lievelingsbomen. Hij was meteen verkocht. Toevallig kwam hij bij zijn zoektocht ook de beheerder van Waters en Bossen tegen die hem vertelde dat er contacten waren geweest met de eigenares over de aankoop van het gebied, maar dat deze op niets uitgelopen waren. De beheerder zou het echter toejuichen indien op andere wijze het gebied kon worden veilig gesteld.

Theo nam hierna contact op met Luc Van Gompel, toen ondervoorzitter van de toenmalige natuurvereniging De Wielewaal. Aanvankelijk met de bedoeling om het terrein zelf aan te kopen en De Wielewaal het gebied te laten beheren. Bij Theo thuis werd in eerste instantie zijn enthousiasme niet helemaal gedeeld. "Of hij zich wel realiseerde wat hij zich op zijn hals haalde" was de eerste reactie. Toen Luc vertelde over de subsidieregeling van de Vlaamse overheid voor de aankoop van natuurterreinen door natuurverenigingen was het Theo snel duidelijk dat aankoop door De Wielewaal de aangewezen weg was om het gebied te verwerven en te beschermen.

Met de aankoop door De Wielewaal kon ook Jeanne, Theo's vrouw, al gauw vrede nemen. Met de verkoper werd de zaak daarna op korte termijn beklonken. Dankzij een gift van Theo & Jeanne van den Oetelaar, aangevuld met een bijdrage van het bedrijf Polfruit (gevestigd



*De kleine zonnedauw is het meest voorkomende insecten-etende plantje in de Bonte klepper.*

aan de Gammel in Rijkevorsel en thans onderdeel van SVZ Rijkevorsel) kon de restfinanciering van de aankoop dicht gefietst worden. Inmiddels had Theo ook kennis gemaakt met Frans Kerstens, voorzitter van de toenmalige Wielewaal-afdeling 'De Brechtse Heide' (later Natuurpunt Voorkempen). Hoewel het gebied feitelijk net buiten het werkingsgebied van deze afdeling lag, werd het gebied op verzoek van Theo toegevoegd aan onze afdeling. Er was in Rijkevorsel toen immers geen Wielewaalwerking. Frans stelde voor om Richard Vergaelen tot conservator te benoemen wat Theo, nadat de twee aan elkaar voorgesteld waren, wel zag zitten. Bleef over een naam voor het gebied te kiezen. Toen Theo Frans vertelde dat hij de grauwe klauwier een van de meest intrigerende vogels vond, zei Frans dat er op de Brechtse Heide tot de jaren zestig wel 5 koppels bonte kleppers, de plaatselijke benaming voor de grauwe klauwier, broedden. Theo zei: "laten we het natuurgebied dan 'Bonte Klepper' noemen". Zo geschiedde en er werd een erkenning als natuurreserveaat aangevraagd en verkregen.

## Restauratiefase

Hoewel het in 1992 aangekochte terrein op papier al snel als natuurreserveaat werd aangeduid, was er op het terrein nog veel werk aan de winkel. Inventarisaties door o.a. Leo Dufrain en Theo Aerts wezen al snel op de grote biodiversiteitswaarde en de enorme potenties van het gebied. Op de post-industriële site diende veel te worden opgeruimd en

afgebroken. Het verlande ven werd uitgegraven en het omliggende dichtgegroeide terrein aan de westkant werd opnieuw open gemaakt. De eerste jaren waren een strijd tegen pitrus en pijpenstrootje. Er werd handmatig geplagd en gemaaid. Vanaf het moment dat we voldoende kennis hierover hadden, gebeurde dit ook machinaal. Dit om de zaadbank bloot te leggen en zo de gedegradeerde heide opnieuw te doen kiemen. Waar we de eerste 20 jaar in een restauratiefase zaten, zitten we vandaag de dag meer in een consolidatietoestand. De grote inrichtings- en omvormingsmaatregelen zijn achter de rug en erg succesvol gebleken om de natte heide in het gebied te herstellen. De laatste jaren ligt de focus vooral op onderhoudsbeheer dat bestaat uit kleinschalig maaien en het open houden van de heide.

## Uitdagingen

Reeds van bij de start van het beheer van het natuurgebied waren er tal van uitdagingen waar we ook vandaag de dag nog mee worden geconfronteerd. In eerste instantie is er **eutrofiëring** of vermesting door overmatige stikstofdepositie uit de lucht, vooral door toedoen van



bemesting in de (nabijgelegen) landbouwgebieden. Vermesting zorgt voor versnelde vergrassing en verbossing van de heide waardoor een aangepast beheer nodig blijft om bijzondere planten en dieren in het gebied te kunnen behouden.

Ook de **waterhuishouding** van het gebied vormt al lang een uitdaging. Met name verdroging vormt een bedreiging voor de aanwezige soortenrijkdom. Reeds van bij het begin werd gezocht naar methoden om het grond- en oppervlaktewaterpeil in het gebied ook in droge periodes zo stabiel mogelijk te houden i.f.v. het behoud van de natte heide in het gebied. Een sluisje werd geplaatst door de vader van Richard, Louis Vergaelen, om de waterstand te regelen. De verdrogingsproblematiek is door de klimaatwijziging echter alleen maar acuter geworden. Het recentelijk nieuw opgestelde beheerplan speelt hier zo goed als mogelijk op

in door lokale drainage verder te beperken. Maar hoe we in de toekomst moeten inspelen op de veranderende weerpatronen zullen we *en cours de route* nog moeten ontdekken.

Een ander knelpunt is de **grootte** van het gebied. Grote natuurgebieden (meer dan 1000 ha) kunnen beter tegen een stootje. De Bonte Klepper is echter maar 7 ha groot. Zelfs met het aansluitende natuurdomein 'De Volharding' erbij komen we niet aan 100 ha. Om de aanwezige kwetsbare soorten en biotopen in stand te kunnen houden op lange termijn is dit veel te klein. We kunnen het daarom niet onbeperkt open stellen voor het grote publiek. Nochtans is -en Corona lijkt daar voor een stuk mee voor verantwoordelijk- de vraag groot. De laatste jaren krijgen we hoe langer hoe meer aanvragen voor gegidste wandelingen en we proberen zo veel als mogelijk hierop in te gaan.



*Droge zomers met lage waterstanden zetten de populatie van veenpluis onder druk (foto uit 2008).*





## Schatkamer voor biodiversiteit

Ondanks de beperkte grootte van het gebied vormt de Bonte Klepper wel een pareltje op vlak van biodiversiteit. De aanwezige natte en droge heide en grote en kleine waterpartijen zorgen voor een hoge soortenrijkdom met een lange lijst van zeldzame en bedreigde soorten

die nog maar op een beperkt aantal plekken in de regio zijn terug te vinden. Onder de dagvlinders springen vooral het groentje en het heideblauwtje in het oog. Deze soorten doen het dankzij het beheer opnieuw veel beter en hun aantallen nemen gestaag toe in het reservaat. De waterpartijen vormen dan weer het leefgebied voor kwetsbare soorten zoals poelkikker, venwitsnuitlibel en venglazenmaker. In de heidevegetaties vinden we zeldzame planten zoals veenbies, klein warkruid, kleine en ronde zonnedauw, witte snavelbies, blauwe zegge en vele andere.

### Dankjewel!

Enkele jaren geleden mocht ik het conservatorium overnemen van Richard. Ik wil hem en alle bestuursleden bedanken voor dit vertrouwen. Als natuurbeheerder staat dit gebied hoog op mijn prioriteitenlijstje. Natuurlijk ook dank aan alle vrijwilligers die in hun vrije tijd meededen en -doen aan werkzaamheden en inventarisaties. Alleen dankzij hen kwam er een pareltje van een natuurgebied tevoorschijn

waar we trots op kunnen zijn.

De meeste dank zijn we echter verschuldigd aan Jeanne en Theo van den Oetelaar want zonder hun initiatief was er geen 'Bonte Klepper' geweest. Zonder onze schenkers stonden we nergens. Dat wordt wel eens uit het oog verloren, maar nooit vergeten! Zij verwachten



Guy Laurijssens

*Groentje in de Bonte Klepper, de aantallen van deze zeldzame dagvlinder nemen gelukkig terug toe in het natuurgebied, zo blijkt uit tellingen van de vrijwilligers van onze vlinderwerkgroep.*

van ons slechts dat we zorg dragen voor hun 'kind'. En daar durf ik mijn hand wel voor in het vuur steken...

Dat er (nog) geen 30 jarige viering is geweest, moet je ons maar niet kwalijk nemen. Hou ze tegoed voor één van de komende jaren!

## Typerende planten in en om De Kluis 20 april 2023



Op de kalenderwandeling van 2 april o.l.v. Paul Stryckers was het nog zeer nat in de Kluis. Enkel bosanemoon en wat muskuskruid waren al in bloei. Hier en daar kwam er een blad van dalkruid door de strooisellaag te voorschijn. Dit was dan ook de reden waarom we als eerste excursie van de plantenwerkgroep 'voorjaarsbloeiers' in de Kluis en Blommerschot kozen.

Op de kalenderwandeling van 2 april o.l.v. Paul Stryckers was het nog zeer nat in de Kluis. Enkel bosanemoon en wat muskuskruid waren al in bloei. Hier en daar kwam er een blad van dalkruid door de strooisellaag te voorschijn. Dit was dan ook de reden waarom we als eerste excursie van de plantenwerkgroep 'voorjaarsbloeiers' in de Kluis en Blommerschot kozen.

In totaal noteerden we 104 plantensoorten die al goed herkenbaar waren, de meeste wel vegetatief. Dankzij de koele dagen bloeide nog steeds veel bosanemoon en nu nog meer muskuskruid, *Adoxa moschatellina*. Het Griekse woord *adox*a betekent onaanzienlijk en *moschatellina* naar muskus ruikend. De onaangename geur van de groene bloempjes lokken vliegen die



**Muskuskruid heeft een teerlingvormige bloeiwijze.**



zorgen voor de bestuiving. Als de zaden rijp zijn buigen de kubusvormige bloemhoofdjes zich naar de bosbodem en komen de onverteerbare zaden vrij. Slakken eten deze zaden op en zorgen ervoor dat ze enkele meters verder dan de oorspronkelijke standplaats terecht komen waar zich dan een nieuw plantentapijt kan ontwikkelen.

In tegenstelling met de excursie op 2 april, konden we nu wel tot aan en over de brugjes lopen. We zagen nu overal tapijten van dalkruid (zie foto bovenaan artikel). Hier en daar begint er al een bloemstengel te groeien. Dalkruid (*Maianthemum bifolium*) is een monocotyle of éénzaadlobbige plantensoort met een viertallig bloemdek. *Maianthemum* betekent meibloem, vanwege de bloeitijd. De bloemgeur lokt mugen, zweef- en andere vliegen, die meehelpen met de bestuiving.



Gaby Thijs

*Gewone salomonszegel*

De gewone (veelbloemige) salomonszegel is ook al te herkennen maar draagt nog geen bloemen. Ondergronds heeft de gewone salomonszegel een stevige wortelstok, waarop ieder jaar weer de nieuwe bloemdragende stengels ontspruiten. Als de bovengrondse stengels afsterven, blijven er littekens achter op de wortelstok. Deze littekens doen denken aan de zegelring van de Hebreeuwse koning Salomon (3500 v.C.). Hij zou een tempel gebouwd hebben zonder enig gereedschap, dus op magische wijze. Hij had de *schamir* nodig: een magische wortelstok die de rotsen (nodig voor de tempelbouw) kon doen springen. Die magische springwortelstok zou de salomonszegel geweest zijn. Als dank voor de ongelooflijke hulp van de springwortel, drukte Salomon zijn zegel in de wortelstok. De wortelstok werd dus een tovermiddel, een geluक्सwortel. Hij zou de duivel en alle demonen verjagen en als je een stukje van deze wortel als amulet bij je droeg, kon het gebeuren dat je naar een verborgen schat werd geleid. Het zegel van Salomon is een pentagram of een vijfpuntige ster die al eeuwen een magische kracht heeft. In voorchristelijke tijd werd ze verbonden met de elementenleer, na de kerstening zag men er de vijf wonden van Christus in.

Slanke sleutelbloem zien doet altijd deugd. Ze is tamelijk zeldzaam en staat als beschermde soort op de Rode lijst. Hommels zorgen voor de bestuiving. Zijn dit de feeën en elfen uit de Noordse mythologie die de bloemen ook zo graag zien? Christenen hebben een ander verhaal. Petrus had als bewaker van de hemelpoort een sleutelbos met gouden sleutels die hij eens, tijdens zijn slaap, op de aarde liet vallen. Op de plaats waar de bos op de aarde terecht kwam groeide later een plant met een tros gele bloemen die op een sleutelbos lijkt. De plant werd daarom ook wel Sint-Petrusbloem genoemd.





Gaby Thijs

### Slanke sleutelbloem

Langs de oevers van de Delfte beek groeien dotterbloemen. Het Duitse 'Dotter' en het etymologisch verwante Middelnederlandse 'doder' (dodre), wat 'dooier' betekent, is de oorsprong van de soortnaam daarmee verwijzend naar de grote gele bloemen. Grote muur is ook een soort die bijzonder goed gedijt in de halfschaduw van lichte, rijpere loofbossen. De plant overwintert bovengronds, maar de knoppen zitten goed beschermd onder een dikke laag dode, bleke oude bladeren, die er dan kunnen uitzien als hooi.

We genieten van al die voorjaarsplanten die, vooraleer het bladerdek van de bomen zich sluit, volop profiteren van de lentezon. Helaas zien we op de vochtige plaatsen al heel veel kiemplanten van de reuzenbalsemien, Impatiens glandulifera. Een zorgwekkende, invasieve soort in heel Europa. Wat lees je in kruidenboe-

ken? 'Ben je van nature ongeduldig, rusteloos en prikkelbaar (*Impatiens*)? Een extract van reuzenbalsemienbloesems helpt je een goed evenwicht te vinden zodat je de tijd kan nemen om op een normaal ritme te genieten van het leven'. Waarom worden wij dan onrustig als we ze massaal zien kiemen?

Reuzenbalsemien groeit snel en vormt dichte bestanden die met inheemse soorten concurreren om ruimte, licht en nutriënten. Alleen meerjarige inheemse soorten met een sterke vegetatieve vermeerdering zijn in staat om reuzenbalsemien te weerstaan. Door zijn sterke geur en grote nectarproductie lokt de plant bestuivers van inheemse soorten weg, waardoor deze minder zaad produceren. Dit is nadelig voor de vitaliteit van de natuurlijke vegetatie. Het is een éénjarige plant die in de herfst volledig afsterft. Als een oever dicht begroeid is met reuzenbalsemien, zoals langs de Delfte beek in Blommerschot, blijft na het afsterven in de winter een kale oever over die erg gevoelig is voor erosie en afkalving.

*Wie geïnteresseerd is in de volledige soortenlijst kan ze terugvinden op [waarnemingen.be](http://waarnemingen.be). Ga je graag mee op excursie neem contact op met de plantenwerkgroep.*

Frieda D.R., Gaby T. en Erika V.



Gaby Thijs

### Reuzenbalsemien

## Hoe zag 'onze natuur' er oorspronkelijk uit?



Paul Stryckers

*De natuur is geen uitvinding van de mens. De meeste landschappen bij ons zijn dat wel. Dat geldt ook voor de landschappen die we natuurlijk noemen. Maar kunnen we de natuur eigenlijk wel beheren? Moeten we de natuur niet gewoon 'natuurlijk' laten zijn? En wat moeten we dan onder 'natuurlijk' verstaan? Met andere woorden: hoe zag 'onze natuur' er oorspronkelijk uit?*

**Paul Stryckers**

*gaat in deze bijdrage op zoek naar antwoorden op deze vragen.*

### Natuurbeheer doet de natuur na

Als uitgangspunt kunnen we stellen dat als de natuur positief reageert op een beheermaatregel, die laatste in feite een **imitatie is van een vorm van natuurlijke dynamiek**. Met dit begrip duiden we processen aan die verandering brengen in een landschap waardoor geschikte leefsituaties voor soorten ontstaan. Nemen we als voorbeeld een grasland. Als we dit aan zijn lot overlaten, zullen eerst struiken en nadien bomen verschijnen. Dit is een gevolg van de natuurlijke dynamiek die we *successie* noemen. Op termijn zullen de soorten van grasland al-

thus verdwenen zijn en vervangen door soorten van bos.

Maar zover hoeft het niet te komen. Als we het grasland maaien -op voorwaarde dat het vooraf niet overbemest werd- kan het soortenrijker worden omdat andere graslandsoorten de tijd krijgen zich er te vestigen. Dit positieve effect is mogelijk omdat maaien een imitatie is van wat in de natuur onder invloed van grazende dieren gebeurt. In ecologische termen: je hebt extra *dynamiek* toegevoegd aan het ecosysteem. Stoppen met maaien betekent dat de natuurlijke successie opnieuw optreedt. Een

ander voorbeeld, dat je in je eigen tuin kunt waarnemen: een haag wordt dichter als je de struiken af en toe sterk insnoeit ('afzet'), omdat de planten op die manier reageren op schade door blad en tak etende zoogdieren (zgn. *browsers* in het Engels). Heel wat natuurbeheermaatregelen komen erop neer dat de spontane successie bevroren of teruggedraaid wordt, net zoals dat onder natuurlijke omstandigheden gebeurt.

Als we daarentegen dingen doen waar de natuur slecht op reageert, zijn dergelijke maatregelen zonder natuurlijk equivalent. Zo kan in een intensief bewerkte akker slechts een handvol soorten overleven, omdat dergelijke ingrij-

pende en herhaalde verstoring in het binnenland haar natuurlijke gelijke niet kent. Aan de kust leidt het wegslaan van een stuk schor door een stormvloed wel tot snel herstel, omdat dergelijke 'catastrofes' in dat milieu al heel lang voorkomen. Dit neemt niet weg dat de natuur steeds over een zeker aanpassingsvermogen beschikt. Zo komen in de regio ten oosten van Voeren enkele 'zinkplanten' voor, die zich hebben ontwikkeld door de eeuwenlange vervuiling van een aantal gronden met afvalwater uit de plaatselijke zinkmijn. En ook in de moderne maïsakkers vinden steeds meer nieuwe akkeronkruiden hun weg, precies zoals een aantal oude akkeronkruiden ze vele duizenden jaren geleden is voorgegaan.



### Het oerwoud van Bialowieża

*Het 1.500 km<sup>2</sup> uitgestrekte gesloten bos wordt als een van de overblijfselen van het Europese laaglandoerwoud beschouwd. Als voormalig jachtdomein van de Poolse koningen en Russische tsaren is het niet zonder menselijke invloed gebleven. Het was tot 1919 het laatste leefgebied van de Europese wisent, die nadien echter met succes opnieuw werd uitgezet vanuit dierentuinen. Recentelijk laat de Poolse overheid kappingen toe in het bos, dat als UNESCO-werelderfgoed werd aangeduid.*





## Maar welke natuur dan?

Als we met natuurbeheermaatregelen de natuur imiteren, dan rijst onmiddellijk de vraag: **welke natuur imiteren we dan?** Of anders gezegd: hoe zag de oorspronkelijke natuur er dan uit? Vooreerst dient gesteld dat deze vraag ongetwijfeld interessant is, maar niet cruciaal voor het natuurbehoud. Natuurbehoud streeft naar het creëren en behouden van een optimale biodiversiteit (op genetisch vlak, op vlak van soorten en van landschappen). Zonder op de details hiervan in te gaan, zijn we goed bezig als ons natuurbeheer beantwoordt aan deze doelstelling. Maar het blijft uiteraard een intrigerende kwestie, die ook de wetenschap al geruime tijd in de ban houdt. We kunnen hierbij twee hypothesen onderscheiden. Noteer wel dat met 'oorspronkelijke natuur' de natuur wordt bedoeld die na afloop van de laatste IJstijd tot volledige spontane ontwikkeling was gekomen en die geleidelijk aan verdween wanneer de mens in de Nieuw-Steen Tijd overschakelde op landbouw, ongeveer 6000 jaar geleden.

### De gesloten bos hypothese

In de eerste helft van vorige eeuw formuleerde de Britse ecooloog Watt de '**gesloten bos hypothese**'. Die komt erop neer dat Europa oorspronkelijk overwegend met een dicht woud was begroeid. In venen worden subfossiele resten van bomen uit dit oerwoud aangetroffen die aangeven dat de bomen in dicht verband, dus in gesloten bos groeiden. (Het feit dat sommige bossen na duizenden jaren overgroeid raakten door hoogveen geeft al meteen aan dat naast wouden ook venen het landschap bepaalden.) Dit woud verjongde zich pleksgevijs, doordat bomen afstierven of door storm geveld werden.

De aard van de boomsoorten bepaalde de grootte van deze plekken. Bij schaduwboomsoorten (= bomen die tegen schaduw kunnen) zoals beuk en linde volstaat een kleine open plek, zelfs ter grootte van één boom, opdat nieuwe exemplaren zich kunnen ontwikkelen. Bij lichtboomsoorten (= bomen die veel licht nodig hebben om op te groeien) zoals berk en eik moet de plek groter zijn, tot enkele malen de boomhoogte. De soort bodem bepaalt dus indirect, via de boomsoorten die er kunnen op groeien, de aard van de verjongingsdynamiek van het bos. Deze hypothese besteedde weinig aandacht aan de rol van grote grazers. Het voorkomen van grote grazers als de uitgestorven oeros en tarpan (bospaard), de wisent (bizon), de eland en het edelhert in Noordwest-Europa staat vast. Maar in gesloten bos kunnen ze onvoldoende voedsel vinden. Waar zaten die dieren dan? Wellicht niet in de onbegaanbare hoogvenen waarvan hierboven sprake.

### De parklandschap hypothese

Een tweede, radicaal afwijkende, '**parklandschap hypothese**' werd in 1997 geformuleerd door de Nederlandse ecooloog Frans Vera. Met zijn doctoraatsthesis *Metaforen voor de wildernis* zorgde hij voor opschudding door te stellen dat het oerlandschap een parkachtig uitzicht had dat vorm gegeven werd door voormelde grote grazers. Hierbij ontwikkelde zich een kringloop waarin (1) door begrazing grazige vegetaties werden in stand gehouden (2) tot zich hierin doornstruikvegetaties ontwikkelden binnen de bescherming waarvan bomen konden opschieten waarna (3) deze bomen kleine bossen vormden waarvan de schaduwwerking de doornstruiken deed afsterven tot (4) na het op hun beurt verdwijnen van de bomen opnieuw een grazige vegetatie tot stand kwam.



## New Forest

*Het bijna 30.000 ha grote New Forest is gelegen nabij de Engelse zuidkust. Het is een van de grootste gebieden in Europa die als beweid bos (wood-pasture) beheerd worden met inzet van paarden (New Forest pony's), runderen en varkens. Het landschap vormt een afwisseling van oud bos, struikgewas, heidevelden en moeras en beantwoordt daarmee het best aan het door Vera voorgestane parklandschap.*

Deze studie veroorzaakte een polemiek die tot op de dag van vandaag voortduurt. Het is niet te verwonderen dat meerdere auteurs in het *Nederlands Bosbouw Tijdschrift* probeerden het ongelijk van Vera aan te tonen. Belangrijker is dat door de eveneens Nederlandse onderzoeker van Vuure als reactie een tweede boek geschreven werd, *De Oeros – het spoor terug* (2003) dat zelfs uitgegeven werd door het (toenmalige) Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. In dit boek worden heel wat argumenten van Vera concreet weerlegd. Hoewel beide werken in het Engels vertaald werden, heeft met name dat van Vera internationaal weerklank gekregen. De 'peetvader' van de historische ecologie, de Engelse professor Oliver Rackham (2006), hield de kerk in het midden

door te stellen dat in sommige gebieden gesloten wouden voorkwamen terwijl elders het Vera-parklandschap gedomineerd kan hebben. (Overigens liet ook Vera zelf de mogelijkheid open dat in bijzondere situaties er meer gesloten bos kan hebben voorgekomen.) Zijn landgenoot Kirby zat op dezelfde lijn en probeerde met een computermodel te beschrijven hoe de 'Vera-cyclus' zich ruimtelijk gemanifesteerd moet hebben (2003, 2004). Op basis daarvan en gecombineerd met onderzoek naar fossiele stuifmeelkorrels hebben Deense onderzoekers nagegaan waar in Denemarken het 'Watt-model' gedomineerd kan hebben en waar dit het geval was voor het 'Vera-model' (Nielsen 2023). Dit laatste was vermoedelijk dominant in de westelijke helft van Denemarken, het eerste



in de oostelijke. Louter speculatief zou je voor Vlaanderen kunnen stellen dat in de zandige Kempen waarschijnlijk meer (heideachtig) parklandschap voorkwam en in de leemstreek het gesloten woud; het door de Romeinen beschreven Kolenwoud.

## Een én-én-verhaal?

Uit de discussie blijkt dat beide hypothesen hun sterke en zwakke punten hebben. De Vlaamse bosreservatenspecialist Vandekerckhove (2019) heeft het belang aangetoond van gesloten boskernen met hun specifiek microklimaat voor daaraan gebonden flora en fauna. Deze planten en dieren zijn gekenmerkt door hun geringe mobiliteit; sommige bosplanten verspreiden zich slechts a rato van enkele centimeters per jaar. Konden dergelijke organismen zich binnen de 'Vera-cyclus' handhaven? Maar de Engelse onderzoeker Alexander (2023) wijst op het belang van oude vrijstaande bomen die met hun lage horizontaal uitgespreide takken een bijzondere habitat vormen voor zeldzame houtkevers. Dergelijke bomen zijn volgens hem alleen in het Vera-model terug te vinden. Het verhaal lijkt wat op dat van de kip en het ei: was er op een bepaalde plek eerst gesloten bos waarbinnen grote grazers niet konden overleven of waren er eerst grote grazers zodat gesloten bos zich niet kon ontwikkelen? Vermoedelijk mogen we bij dit alles de natuurlijke dynamiek die uitgaat van de werking van de zee op kustgebieden, van grote rivieren in het binnenland en ook van 'eco-ingenieurs' als bevers niet onderschatten.

## Hoe sluit het natuurbeheer in onze afdeling op dit alles aan?

- In Blommerschot-De Kluis en de Hegte heide streven we in de bosgedeelten naar

een 'nietsdoenbeheer'. Daarbij worden de natuurlijke processen op hun beloop gelaten en beperken we het beheer hoofdzakelijk tot het bestrijden van de ingebrachte invasieve exoten (Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers en Douglasspar). Het te verwachten resultaat sluit aan bij de 'gesloten bos hypothese', waarbij nooit uit te sluiten valt dat een grootschalige catastrofe optreedt die de vegetatie grondig wijzigt. Denk b.v. aan de tornado van Oostmalle in 1967.

- De open plek met heide die we begin 2018 creëerden in Blommerschot sluit -alle verhoudingen in acht genomen- eerder aan bij de 'parklandschap hypothese', hoewel hier geen sprake is van de invloed van grote grazers (behalve ree) en we jaarlijks maai-beheer uitvoeren.
- Andere vormen van beheer sluiten min of meer aan bij vormen van historisch landbouwbeheer: de Kluisbeemd in Blommerschot-De Kluis (maaien met nabegrazing door runderen) en de Zalfense heide (maai-beheer met tractor i.p.v. begrazing met schapen). Onrechtstreeks houden ze verband met specifieke onderdelen van het historische parklandschap door bepaalde dynamieken te imiteren (zie hierboven).

## Literatuur

Alexander, K. 'Tree abundance, density and age structure: the key factors that determine species richness in saproxylic invertebrates' in: *Ancient Woods, Trees and Forests*, uitg. Pelagic Publishing, 2023.

Kirby, K. *What might a British forest-landscape driven by large herbivores look like?*



English Nature Research Reports nr. 530, 2003.

Kirby, K. A model of a natural wooded landscape in Britain as influenced by large herbivore activity, *Forestry*, vol. 77, N° 5, 2004.

Nielsen, A. 'Using pollen data and models to assess landscape structure and the role of grazers in pre-agricultural Denmark' in *Ancient Woods, Trees and Forests*, uitg. Pelagic Publishing, 2023.

Rackham, O. *Woodlands*, the New Naturalist Library, uitg. Collins, 2006.

Vandekerkhove, K. *Status and development of old-growth elements and biodiversity during secondary succession of unmanaged temperate forests*, uitg. UGent / INBO, 2019.

Van Vuure, C. *De oeros*, Het spoor terug, Rapport 186 Wageningen UR, uitg. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2003.

Vera, F. *Metaforen voor de wildernis*, Eik, hazelaar, rund en paard, uitg. Ministerie van LNV, 's Gravenhage, 1997.

Watt, A. Pattern and process in the plant community, *Journal of Ecology*, 35, 1947 geciteerd in Vera 1997.

Illustratie bovenaan artikel: Exmoor pony's in het natuurgebied *Klise Nor* op Langeland (Denemarken).

# Perkplanten

# Van Deun - Hofmans

is reeds meer dan 30 jaar HÉT adres voor een ongezien assortiment geraniums, perk- en terrasplanten!

**11.000M<sup>2</sup> GEGARANDEERD TUINPLEZIER.**  
Enorme keuze in hang-, stam- en stekperkplanten  
ALLES UIT EIGEN KWEEK.  
Topkwaliteit aan voordelige prijzen



Perkplanten  
**Van Deun - Hofmans**  
Westmallebaan 91 • 2980 Zoersel  
T 03 312 45 46  
GEOPEND: ma - za 08u30 - 18u00  
Tijdens de maand mei tevens geopend:  
Zondagen 09u00 - 13u00  
Feestdagen 09u00 - 17u00

[www.perkplanten.com](http://www.perkplanten.com)

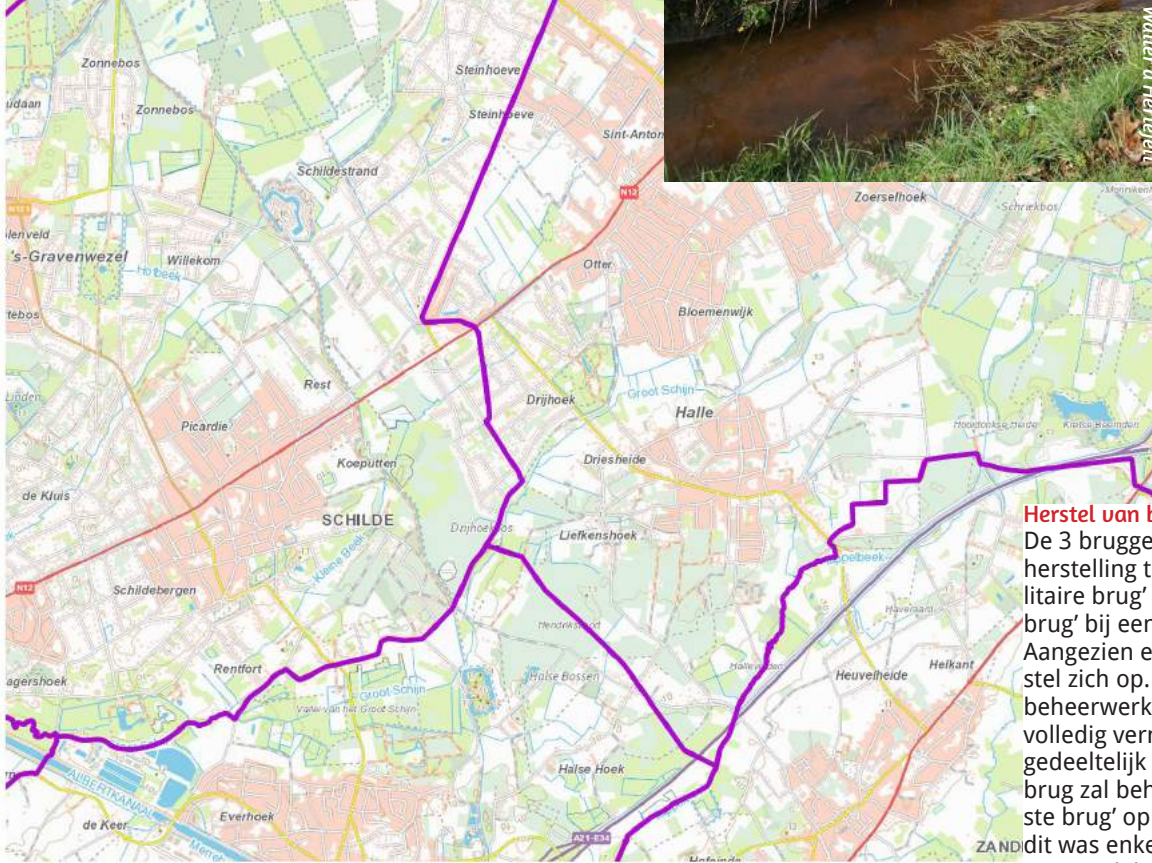


### Het Schildeken

Een van de oudste projecten van onze afdeling is Het Schildeken, het ecologisch plantsoen aan de Sint-Lenaartsebaan te Oostmalle. Vanaf dit jaar neemt de gemeentelijke plantsoendienst het beheer volledig voor zijn rekening. Natuurpunt Voorkempem blijft beschikbaar voor advies.

### Paasvos in De Welvaart

Op 10 april bracht de Paasvos traditiegetrouw een bezoek aan onze afdeling. Dit jaar viel zijn keuze op De Welvaart. De deelnemers konden meteen ook kennismaken met de vordering van de werkzaamheden aan het gebouw.



### Herstel van b...

De 3 bruggen herstelling t...  
'litaire brug'  
'brug' bij een...  
Aangezien e...  
stel zich op...  
beheerwerk...  
volledig ver...  
gedeeltelijk...  
brug zal beh...  
ste brug' op...  
dit was enke...  
ste wandelin...



### Bruggen in De Kluis

In ons reservaat De Kluis waren dringend aan de slag. Het brugdek van de 'voorste brug' en de 'middenste' was deels weggerot, terwijl dat van de 'achterste brug' in piekdebietsgebied deze winter deels weggespoeld was. Voor enkele wandelingen gepland waren, drong heren en dames voor hulp. Hiervoor zorgden enkele handige Harry's van onze werkgroep. Het brugdek van de 'voorste brug' werd hersteld, terwijl dit voor de 'militaire brug' slechts het geval was aangezien het niet zeker is dat deze er nog kan blijven. Kort na herstel spoelde de 'achterste brug' gedeeltelijk weg door een piekdebietsgebied maar werd enkele dagen nadien alweer hersteld, net voor de eerste wandeling plaatsvond. Dank voor jullie inzet!

### Stekelbrem in Kluisbaanbos

Langs de Kluisbaan is al jaar en dag één vindplaats van de vrij zeldzame stekelbrem gekend. In het voorjaar werden tal van nieuwe planten gevonden in het toekomstige Kluisbaanbos. Om die reden is de toekomst van dit lichtminnende struikje onzeker. Overbrenging naar het heideterreintje in Blommerschot is een mogelijke optie.



Pieter Struikiers



Walter d'Herfjelt





# De Welvaart Herleeft



**Opendeurdag**  
03/09/2023

FOTOTOONSTELLING

 **FIETSTOCHT**  
 **WANDELING**

PARKING **P**

**VERSE PAELLA**  
(inschrijven nodig)



**KINDERANIMATIE**

NATUURPUNTWINKEL OPEN

E.Vermeulenstraat 138  
Zoersel



# De Welvaart Herleeft

natuurpunt

## De Welvaart is terug onder dak, en dat vieren we!

Jarenlang stond het voormalig vakantieverblijf “De Welvaart” te verkommeren in de bossen rond de abdij van Westmalle. Nadat het enkele malen van eigenaar wisselde kreeg Natuurpunt Voorkempen het prachtig gelegen gebouw recent in erfpacht. Aan ons de ambitieuze taak het gehavende gebouw om te vormen tot een multifunctioneel natuurcentrum waar niet alleen Natuurpunt maar ook de scouts van Kriskras Akabe en de jeugd van JNM hun stek zullen hebben.

Een half jaar nadat we er met veel goede moed invlogen, is het terrein opgeruimd en ligt er zowaar een volledig nieuw dak op het gebouw. Om deze mijlpaal te vieren en iedereen de kans te geven ons project te leren kennen organiseren we een eerste

## OPENDEURDAG OP 3 SEPTEMBER 2023

**Tussen 10u en 18u** kan u het domein en het gebouw bezichtigen en meer te weten komen over onze toekomstplannen.

Daarnaast zijn er nog een heleboel andere **activiteiten**:

- **10u30: wandeling** in de nabije omgeving (gids Jos Renders)
- **11u00:** inhuldiging **Ecomat** fietsenstalling
- **van 12u30 tot 14u & van 16u tot 17u30:** Paëlla-festijn mits inschrijving\*
- **14u30: wandeling** (gids Jos Jansen) of **fietstocht** (begeleider Jos Laurijssens)
- doorlopende **tentoonstelling van natuurfoto's** van Jos Jansen
- **kinderanimatie** door Kriskras Akabe met o.a. oude volksspelen
- doorlopend drank en tussendoortjes te koop
- doorlopend Natuurpuntwinkel

### \*Inschrijving voor het Paëlla-festijn

Paëlla Royal: 20€ | Paëlla Veggies (vis noch vlees): 16€ | kinderen -14 jaar :15€  
Inschrijven door invullen van het formulier op onze website [www.natuurpuntvoorkempen.be/activiteiten](http://www.natuurpuntvoorkempen.be/activiteiten) en storting van het juiste bedrag op rekening BE66 7512 0999 5643 van NP VK met mededeling “Paëlla 03092023” ten laatste op 25 augustus 2023.

De opbrengst van deze maaltijd zal gebruikt worden voor de verdere restauratie van De Welvaart.

Voor vragen e-mail [dewelvaart@icloud.com](mailto:dewelvaart@icloud.com) - Invulformulier op [www.natuurpuntvoorkempen.be/activiteiten](http://www.natuurpuntvoorkempen.be/activiteiten) of scan de qr-code.



De Welvaart, E.Vermeulenstraat 138, Zoersel  
(parking begraafplaats Sint-Anthonius)



## Vogelreisverslag Extremadura mei 2023

Wij maakten een vogelreis in de noordelijke Extremadura van 4 tot 13 mei. De stuwende kracht achter de organisatie was vooral Valentijn, bijgestaan door zijn schatmeester Michel Wens. Daar aangekomen werden we onthaald door Michel en Jenny, die Spanje al vele jaren tot hun thuis hebben gemaakt. Zij zorgden voor de begeleiding ter plaatse: keuze van de hotspots en de stroomlijning van de maaltijden. Zo konden we bijvoorbeeld altijd onze picknick genieten te midden van de natuur. (Nadien was wel een sanitaire stop noodzakelijk in de plaatselijke bars.) Het reisgezelschap werd verdeeld over 2 vans en 1 auto. Onze startplaats was een sympathiek familiehotel in Tejada de Tiétar, een dorp in de Vera, dit is de streek op de zuidflank van de Sierra de Gredos. Het weer was warm voor de tijd van het jaar en er is -na een 'waterbom' in het najaar- geen regen van betekenis meer gevallen. Dit had wel een invloed op de activiteit van de vogels (en de bloemenpracht uiteraard).

Om het overzicht niet al te lang te maken, heb ik de waarnemingen gebundeld per biotoop.

**1 Dehesa.** De dehesa is een oeroud halfnatuurlijk landschap, typisch voor de Extremadura: het is een soort boomsavanne met verspreide steeneiken, kurkeiken en soms olijfbomen. De bomen hebben zo hun eigen opbrengst (denk in het bijzonder aan de eikels om de varkens te voederen die de fameuze Pata negra produceren!) Tussen de bomen graast het vee. Voor dit vee zijn er met aarden dammetjes drinkplaatsen gecreëerd. De dehesa is erg biodivers. Wij hadden vaak talrijke en mooie waarnemingen van baardgrasmus, kleine zwartkop, Orpheusgrasmus (auditief), Provençaalse grasmus, Orpheusspotvogel, hop, koekoek, rode patrijs,

bijeneter, zwarte spreeuw, roodkopklauwier (zeer algemeen), Europese kanarie, putter, cirlogors, blauwe ekster (een waardvogel voor de kuifkoekoek, die wel niet present gaf), rotsmus (in bomen i.t.m. de naam!) de alom aanwezige dwergarend en de slangenarend. Enkele roofvogels van het nationaal park Monfragüe kunnen ook tot deze groep gerekend worden: keizerarend, monniksgier en havikarend. Van beide laatsten zagen we een bewoond boomnest op een afstandje. Bij een nachtelijke uitstap in dit reservaat hoorden we de geheimzinnige roep van de Moorse nachtzwaluw. Hoewel alomtegenwoordig breng ik ook de ooievaars onder bij deze groep, tezamen met hun 'onderhuurder', de Spaanse mus. Ook de zwarte en de rode wouw zag je boven elk landschap vliegen.

**2 Bergen en rotsen.** We deden een tweetal tochten op een redelijke hoogte. Op de bergpassen is het klimaat heel wat frisser en de begroeiing laag. Zo deden wij de Puerta de Honduras aan en gingen we helemaal tot in de provincie Salamanca (bij Bejar). Rotspartijen heb je langs de rivieren zoals de Almonte en in Monfragüe de Tietar en de Taag met de bekende gierenrots aan de *Salto del gitano* ('sprong van de zigeuner', een beetje zoals de *Rocher Bayard* in Dinant).

In de hoge bergen: mooie waarnemingen van ortolaan, grijze gors, bergfluit, vuurgoudhaan en - een beetje verrassend voor Michel - een mannetje grauwe klauwier. In de kloven: erg veel vale gieren, raven, mooie waarnemingen van blauwe rotslijster, rotszaluw, roodstuitzwaluw en bij bruggen de Alpengierzwaluw. Ook stonden we op twee plaatsen bij de broedlocatie van de blonde tapuit en hadden we één



koppeltje van de zeldzame zwarte tapuit. Aan de Portilla del Tiétar was er een gezin oehoe's en op verschillende locaties nesten van aasgier en zwarte ooievaar. Anders dan in de Ardennen maakt deze soort in Spanje zijn nest op rotsen.

**3 De steppen.** In het zuiden van de provincie Cáceres heb je een uitgestrekt landschap van halfnatuurlijke steppen. De landbouw is er erg extensief en dit geeft veel unieke soorten.

Hoogtepunten waren de nestkasten op de telefoonpalen langs de weg met verschillende scharrelaars en kleine torenvalken. Deze soort specialiseert zich in grote insecten zoals treksprinkhanen. Ook hebben we ons kunnen toeleggen op de leeuweriken met kalender-, kortteen-, kuif- en theklaleeuwerik. Voor het onderscheid tussen deze laatste waren de herkenningsapps voor de zang een veilige toevlucht. De meer opvallende soorten steppevogels hielden zich gedeisd door de hoge temperaturen. Dus geen kleine en grote trap, griel of grauwe kiekendief. Deze vroeger zo typische soort lijkt wel erg achteruitgegaan. Wel zagen we de snelle vlucht van een soort zandhoen, waarschijnlijk een zwartbuikzandhoen. In de steppen, maar ook in de dehesa zagen we regelmatig de Iberische klapekster. Een beetje buiten klassement is de mooie waarneming van een dwergooruil, als zichtwaarneming! Dit was op een pleintje in het historische stadje Trujillo.

**4 Wetlands.** Behalve kleine en iets grotere plassen in steppe en dehesa bezochten we het stuwmeer van Talavan en vooral dat van Arrocampo. Dit levert het koelwater voor de plaatselijke kerncentrale. Verder hebben we een wandeling gemaakt langs de Rio Jerte, die onderlangs Plasencia stroomt.

Hier de belangrijkste waarnemingen: fuut,

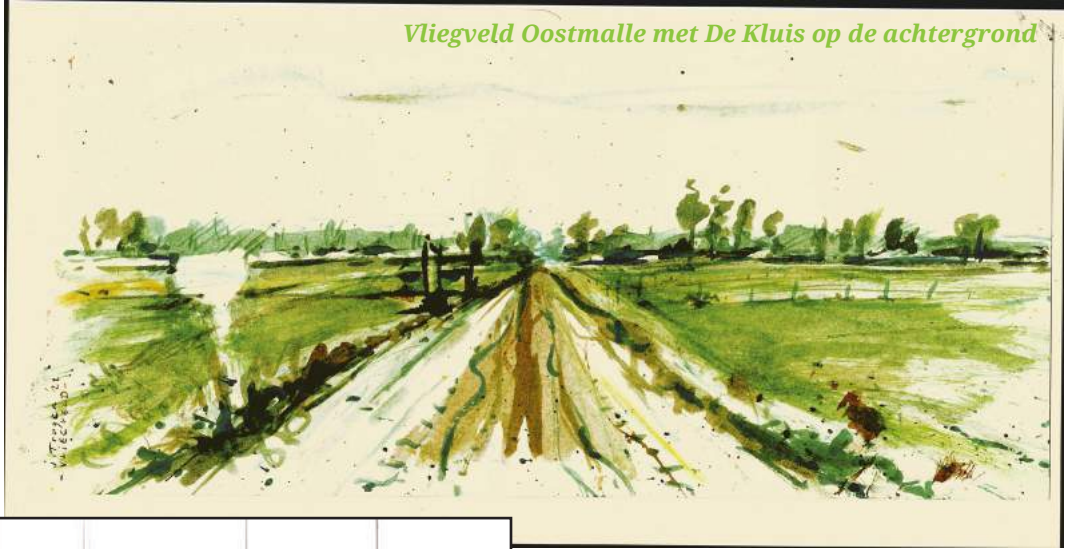
dodaars, lepelaar, kleine en grote zilverreiger, koereiger, woudaapje (veel), purperreiger, zwarte ibis, één verre ralreiger, steltkluut purperkoet, grote karekiet, snor, cetti's zanger, Sint-Helenafazantje (een exoot), graszanger, Iberische gele kwik, redelijk wat lachsterns en een koppeltje dwergsterns op een vlotje bij Talavan. Langs de Jerte hadden we wielewaal, nachtegaal en koekoek. Deze vonden we ook in andere biotopen, maar hier in uitzonderlijke aantallen. Bijzonder was ook de waterspreeuw en de grote gele kwik.

Ziezo, dit was het belangrijkste. De aandachtige lezer zal opmerken dat er wat waargenomen soorten door de mazen van het net geglipt zijn, maar dit betreft soorten die bij ons eerder gewoon zijn. Volgens de boekhouding die dagelijks door Valentijn bijgehouden werd stond de teller op 146. Er werden natuurlijk heel wat andere waarnemingen gedaan dan alleen maar vogels. Vooral de vlinders sprongen in het oog. We bezochten zowaar een vlinderreservaat met een enorme diversiteit. We houden ons nog bezig met het olijsten van de waarnemingen. Alvast geef ik de 2 meest spectaculaire vlinders: de pijpbloemvlinder en zeker ook de pashavvlinder (officieel: aardbeiboomvlinder), beide in Monfragüe waargenomen.

De reis werd afgesloten met een verrassingsbezoek aan de *mirador de la memoria*, een beeldengroep om de vergeten slachtoffers van de burgeroorlog te gedenken. De beeldengroep kijkt uit over het fantastisch mooie landschap van de vallei van de Rio Jerte. 's Avonds namen we niet zonder enige emotie afscheid van ons Vlaams/Spaans gidsenduo Jenny en Michel die ons een intense vogelvakantie bezorgd hadden. Het was de moeite!

Marnix T.

*Vliegveld Oostmalle met De Kluis op de achtergrond*



*3 roodbontjes op dooskarton*

Johan Truyen (°1962) is grafisch vormgever en illustrator. Hij geeft momenteel tekenles aan scholieren. Zowel zijn ouders als voorouders woonden nabij Eindhoven, Blommerschot, Salfen, natuurdomein 'de Kluis'.

Na zijn regentaat plastische kunsten (Brussel) behaalde hij op Sint-Lucaspaviljoen Antwerpen het diploma van 'publiciteit'. Hierna werkte hij op meerdere reclamebureaus. Dit in de periode net voor de opkomst van de Apple computer. Als zelfstandige ontwierp hij een serie logo's voor bedrijven én gemeentes (o.a. Zoersel en Zandhoven). Momenteel is het publicitaire op de achtergrond beland, en het artistieke en pedagogische op de voorgrond. Al 20 jaar zet

Johan Truyen zich in als vrijwilliger van werkgroep De Bijl (cultureel beleid te Zoersel).

Aan olieverf is hij niet toegekomen. Hij schept genoeg in het vlugge tekenen, de schets. Op 10 minuten kun je méér zeggen dan op 3 dagen. Een tekening is vlug, zenuwachtig registreren. Maar is puur en eerlijk. Je kunt niets verstoppen. Eigenlijk zijn het geluksmomentjes: koeien en paarden schetsen bij de boer, een mooie bommenrij, een vogel ... Truyen zweert vooral bij natuurlijk tekenmateriaal. Hij blijft de 'bister' trouw, een zelfgemaakte noteninkt gemaakt van bolsters van okkernoten. De tekening voert hij uit met een (zelfgesneden) rietpen. Dikwijls ingevuld met penseeltoetsen (deze techniek heet 'gewassen pentekening'). De aquarelkleuren hoeven vaak zelfs niet meer; de lijnvoering primeert.

Volgend jaar organiseert hij weer een expo, met hoofdzakelijk dieren (vogels, koeien, paarden, ...).

## Wilde kardinaalsmuts



*Dit is de achtste aflevering van de reeks waarin we inheemse houtgewassen voor je tuin voorstellen. We houden ons hierbij aan de zgn. 'Hermy-regel' dat bomen en struiken in een privé-tuin best niet hoger worden dan 12 meter.*

De plant die in deze aflevering de revue passeert is een van de bevalligste struiken van onze wilde flora. Zeker een aanrader voor de tuin, zou je denken. Klopt, maar er is een maar. Daarover hieronder meer. De struik ontleent zijn sierwaarde alvast niet aan de bloemen. Die zijn klein met 4 wit tot geelgroene kroonblaadjes. Wel heel speciaal zijn de vruchten, waar de struik zijn naam aan ontleent. De rode doosvruchten spleeten in 4 open zodat ze op een 'kardinaalsmuts' lijken. Onder dit hoedje komen de zaden tevoorschijn die gehuld zijn in een helder oranje zaadrok. Een unieke combinatie. Maar let op: behalve planten met mannelijke én vrouwelijke ofwel tweeslachtige bloemen kunnen er ook exemplaren zijn met alleen vrouwelijke of mannelijke bloemen. Die laatste geven uiteraard geen vruchten! Later op

het jaar kleuren de herfstbladeren fraai roze-rood. De twijgen zijn groen met overlans lopende kurklijsten. Het hout werd vroeger voor weef- en spinspoelen gebruikt, vandaar ook de Engelse naam *Spindle*. Hoewel de soort vooral op kalkrijke bodems groeit -zoals in de kustduinen- is er een kleine populatie ten oosten van Antwerpen, met inbegrip van het Zoerselbos. Maar ook in de tuin van de auteur is de soort spontaan opgedoken en breidt ze zich sterk uit.

En nu de 'maar' waarvan hierboven sprake. Die bestaat uit de grote kardinaalsmutsstippelmot. In de maand juni vormen de rupsen van dit vlindertje een netwerk van spinseldraden die de ganse struik kunnen omhullen. Daarbinnen wordt de ganse struik kaal gevreten. Toch betekent dit niet het einde van de plant. Dankzij de





groene takken gaat de struik gewoon door met fotosynthese. Tot 17 % van de suikerproductie is afkomstig van het bladgroen in de takken. (Er wordt wel beweerd dat dit een aanpassing van de struik aan de rupsenvraat zou zijn, maar dan moet het wel om een heel langdurige vorm van co-evolutie tussen beide soorten gaan.) Als de rupsen zich in het begin van de zomer verpoppen, vormt de kardinaalsmuts krachtig nieuw 'sint-janslot' en is hij enkele weken later weer helemaal de oude. Overigens overleven niet alle rupsen dit avontuur; vele vallen aan de insectenetende zangvogels ten prooi.

*De wilde kardinaalsmuts is geen aanrader als solitairstruik in de tuin. Maar als onderdeel*

*van een heg of ergens in een overhoekje verdient hij bestlist een plekje.*

Paul S.

Maes, B. (red.) (2006) *Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen*, herkenning, verspreiding, geschiedenis en gebruik, uitg. Boom, Amsterdam.

Thomas, P. (2022) *Trees*, The New Naturalist Library 145, uitg. William Collins, Londen.

Weeda, E. (1987) *Nederlandse oecologische flora*, wilde planten en hun relaties 2, uitg. IVN, Amsterdam.

## Vrijwilligersopleiding: cursus beleidsverkenner

### Goesting om aan de slag te gaan met beleid? Eindelijk, een cursus die je op weg helpt!

Beleidswerk voor Natuurpunt: da's je vastbijten in een thema, je stem laten horen in adviesraden, dossiers verslinden, slim onderhandelen, netwerken a volonté, lobbyen en communiceren (of juist niet). Dat is je ogen en oren open houden en actie ondernemen waar nodig. Maar hoe begin je daaraan? Hoe zet je natuur op de politieke agenda? En bij wie kun je terecht met vragen? Het komt allemaal aan bod in deze allereerste opleiding tot 'beleidsverkenner'.

De verschillende lessen hebben vooral als doel je wegwijs te maken in het complexe beleidsdoolhof. Niet om je te overrompelen met moeilijke termen of een specifiek politiek dossier volledig uit te spitten.

### Voor wie?

De cursus richt zich tot nieuwe en ervaren

beleidsvrijwilligers. Tijdens de ontmoetingsmomenten kun je uitwisselen met collega's van andere afdelingen.

### Opbouw en data

De cursus combineert live ontmoetingsmomenten en online lessen die wekelijks verschijnen op een leerplatform. Via het leerplatform kun je ook vragen stellen. De cursus start op 19 oktober 2023 om 19.30 u in GC 't Gasthuis in Wijnegem

De online lessen volg je op je eigen tempo. Die verschijnen online op maandag 23 oktober, 30 oktober, 6 november, 13 november en 20 november 2023.

### Prijs

Gratis voor vrijwilligers van Natuurpunt. Inschrijven via <https://www.natuurpunt.be/agenda/vrijwilligersopleiding-cursus-beleidsverkenner-schijnvallei-62666>

Info 03/354 55 06 of [info@schijnvallei.be](mailto:info@schijnvallei.be)



**Domein de Renesse**  
kasteel, natuur, cultuur en meer





## DOMEIN DE RENESSE VZW

**Sinds de oprichting in 1985 is Domein de Renesse vzw uitgegroeid tot een bruisende socio-culturele vereniging met een hart voor erfgoed, natuur en cultuur. We willen bovendien de toeristische troeven van onze gemeente in de kijker zetten. Domein de Renesse vzw wordt vandaag gedragen door een ploeg van meer dan 100 enthousiaste vrijwilligers.**

Geniet van ons gezellige kasteelcafé met buitenterras (open op zondag en maandag van 13u tot 18u, in juli/augustus ook op woensdagnamiddag van 14u tot 17u), ontdek het mooie park en neem deel aan tal van interessante activiteiten voor jong en oud (zoals boekenmarkten, gidsbeurten, kindervertellingen en concerten). Je kan het kasteel ook huren voor o.a. foto-reportages, feesten, vergaderingen en recepties.

### DOMEIN DE RENESSE VZW

 Lierselei 30, 2390 Oostmalle

 03 311 55 91

 [www.domeinderenese.be](http://www.domeinderenese.be)

 [info@domeinderenese.be](mailto:info@domeinderenese.be)

## ZOMERPROGRAMMA

**'Schatten van Vlieg' zoektocht voor kinderen, iedere ZO, MA, WO in juli/aug van 13u tot 16u**

Los allerlei leuke opdrachten in het park en het kasteel op en kraak de code van de schatkist! Prijs: € 2,00 per kind.

**Boekenmarkt | elke 4de zondag v/d maand van 10u tot 17u**

Vind mooie tweedehandsboeken, maar ook geschiedkundige werken, kinderboeken, prenten, ... Inkom gratis.

**Op stap met Anemoontje | elke 2de zondag v/d maand om 14u**

Wandel met een verteller doorheen het park en beleef het avontuur van boswachter Zander en gravin Anemoontje. Prijs: € 4,00 per kind.

**Muzikaal theater: 'Het geheim van nonkel Bos' | VR 18/8 om 10u30, 13u30 en 16u30**

Een knotsgek muzikaal theateravontuur dat kinderen zeker zal betoveren! Info en tickets: [www.bosproducties.be](http://www.bosproducties.be)

**Recessound: 'LeNoise' ZA 19/8 om 19u30**

Een tributeconcert dat het beste werk van Neil Young & Crazy Horse naar het kasteel brengt. Info en tickets via [www.recessound-concerts.be](http://www.recessound-concerts.be)

**Openluchtfilm aan het kasteel | MA 28/8**

Een unieke kans: een filmvertoning op het binnenplein van het kasteel. Meer info volgt op [www.domeinderenese.be](http://www.domeinderenese.be)

**Shakespeare toneel (Engelstalig) DI 29/8 om 19u30**

Geniet van de geweldige romantische komedie 'Twelfth Night'. Bestel je tickets via [info@domeinderenese.be](mailto:info@domeinderenese.be)

**Bekijk onze volledige activiteitenkalender op [www.domeinderenese.be](http://www.domeinderenese.be)**



#### **OPEN**

dinsdag:	08u30 - 13u00
woensdag:	08u30 - 16u00
donderdag:	13u00 - 18u00
vrijdag:	13u00 - 18u00
zaterdag:	08u30 - 13u00

#### ***Uw biologische hoewwinkel***

*Een groot aanbod aan biologische producten*

*Kraakverse groenten, vele recht van ons eigen Dobbelhoevveld*

*Heerlijke kazen en dagverse rauwe melk*

*Vlees van de Groene Boerderij*

---

Goorstraat 43, 2970 Schilde - [www.dobbelhoeve.be](http://www.dobbelhoeve.be) - [info@dobbelhoeve.be](mailto:info@dobbelhoeve.be) - 03/383.07.82  
Join us on Facebook Instagram







# Joris Vleugels bv

Tuin- & landschapsarchitect  
boomverzorging

TUIN - LANDSCHAP - OPENBARE RUIMTE - BOOMVERZORGING



Blijkerijstraat 35 - 2390 Oostmalle  
info@jorisvleugels.be  
www.jorisvleugels.be

## BIODYVINO

partner van Natuurpunt



Website

[www.biodyvino.be](http://www.biodyvino.be)

Het grootste assortiment

biologische, biodynamische

en Natuurwijnen in België

Zetel: ZOERSEL, Ten Hoflaan 22 Tel. 03-312 24 38

Magazijn: AARTSELAAR, Schelselei 15 C



GREENHOUSES & GARDEN PAVILLIONS

**Op naar een groenere wereld.**  
Maak jij het verschil? Start in eigen tuin!



Natuur.beheer

Aveve Brecht bv  
Lessiusstraat 78  
2960 Brecht

Aveve Malle  
Antwerpsesteenweg 51  
2390 Malle

[WWW.ACD.EU](http://WWW.ACD.EU)



Oostmalsesteenweg 355/357

2310 RIJKEVORSEL

Tel. 03/312.03.75

[info@oris-wuyts.be](mailto:info@oris-wuyts.be)

[www.oris-wuyts.be](http://www.oris-wuyts.be) / [www.oris-wuyts-tuin.be](http://www.oris-wuyts-tuin.be)

**2**BOOTS  
Coaching  
[www.2boots.be](http://www.2boots.be)

Privé of Zakelijk  
Alleen of in team

**Natuurcoaching**  
**Stress & Burnout coaching**  
**Loopbaan coaching**  
met Loopbaan cheques VDAB



**NEXT  
STEP  
COACHING**

i.s.m.

**Inverde**

**LOOPBAANCHEQUE**

VERDIENBAAR VIA  
VDAB.BE/LOOPBAANCHEQUES



**Peter Massy**  
Coach – Trainer  
[peter@2boots.be](mailto:peter@2boots.be)  
Tel: 0487 906 180

**Nextstep Coaching** Violetlaan 34 - 2980 Zoersel





# HORTA WESTMALLE

## JE PARTNER VOOR TUIN & DIER



Natuur.beheer

**HORTA Westmalle • Jacobin**

Antwerpsesteenweg 383 • 2390 Westmalle  
T. 03 312 04 36 • westmalle@horta.org

• **HORTA** •  
TUIN & DIER

[www.horta.org](http://www.horta.org)

**BARTELS**  
DRUKKERIJ

ONTWERP / DRUKWERK / PRINT

voor alle mooie momenten  
in het leven

geboortekaartje  
communie- of lentefeest  
huwelijksuitnodiging  
jubileumkaart

Geef je drukwerk extra uitstraling met **foliedruk**. Verschillende kleuren mogelijk!



GSM 0475 455 777  
Leopoldstraat 57/8 - Merksplas  
[familiedrukwerk@drukkerijbartels.be](mailto:familiedrukwerk@drukkerijbartels.be)  
[www.drukkerijbartels.be](http://www.drukkerijbartels.be)



meer  
**Energie**  
voor onze  
**toekomst!**



Natuur.beheer

Leopoldstraat 10 Bus 001 • B-2330 Merksplas • tel 014 43 10 31 • info@ebem.be

**www.ebem.be**





## natuurvoedingswinkel

BIOLOGISCH - GLUTENVRIJ - LACTOSEVRIJ

### Ons aanbod

BROOD  
VOEDING  
GROENTEPAKKETTEN  
LICHAAMSVERZORGING  
ETHERISCHE OLIËN  
SUPPLEMENTEN

...

### Openingsuren

WOENSDAG: 9U - 18U  
DONDERDAG: 9U - 18U  
VRIJDAG: 9U - 18U  
ZATERDAG: 9U - 13U

NATHALIE CELENS

ANTWERPSESTEENWEG 322  
2390 WESTMALLE

03/219.12.96

INFO@LEKKER-PUUR.BE

WWW.LEKKER-PUUR.BE



LEKKER PUUR WESTMALLE



LEKKERPUUR\_WESTMALLE



---

TAVERNE - KOFFIEHUIS - IJSSALON

# de Comme

Lierselei 8 2390 Oostmalle  
tel. & fax 03/312.03.13

---



**ESTAMINET**  
PREMIUM Pils

  
**CORNET**  
DANKO

**Praatcafé**  
Oostmallebaan 99  
2980 Zoersel  
[www.surcele.be](http://www.surcele.be)

Like us on Facebook 